PEDAGOGIKA

ILMIY-NAZARIY VA METODIK JURNAL

2/2023

Bosh muharrir:
Kirgizbayev Abdug‘affor Karimjonovich

Maxmudov Abduxalim Xamidovich
(bosh muharrir o‘rinbosari)

Tahrir hay’ati:
Djuraev Risbay Xaydarovich
Abdullaeva Shaxzoda
Bulatov Saidaxbor
Ibrayimov Xolboy Ibragimovich
Kamilova Nodira
Karlybaeva Guljaxan
Quronov Maxammadjon
Mamadaliev Abdumajid
Medetova Raushan
Muslimov Narzulla
Murtazaeva Maxfuza
Safarova Roxat
Tojiboeva Xilolaxon
Xakimov Muxabbat
Xodjaev Begzod

Muassis – Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti. Jurnalda pedagogika, psixologiya, o‘qitishning metod va texnologiyalariga oid ilmiy-nazariy, ilmiy-metodik maqolalar o‘zbek va rus tillarida chop etiladi.

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasining 2014-yil 26-may-dagi 02-004-sonli “Ommaviy axborot vositasi davlat ro‘yxatidan o‘tkazilganligi to‘g‘risida guvohnoma”si olingan va unga O‘zbekiston Respublikasi Milliy kitob palatasining 2008-yil 30-iyundagi 511/S shartnomasi asosida Davriy nashrlarning Xalqaro standartlar (ISSN) – 2010-5320 raqami taqdim etilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya Komissiyasi rayosatining 2013-yil 30-dekabr-dagi 201/3-sonli qarori bilan ro‘yxatga olingan.

© “Pedagogika” jurnali, 2023

PEDAGOGIKA

SCIENTIFIC-THEORETICAL AND METHODICAL JOURNAL

2/2023

CHIEF EDITOR
Kirgizbayev Abdug'affor Karimjonovich

Maxmudov Abduxalim Xamidovich
(deputy editor-in-chief)

EDITORIAL BOARD:
Djuraev Risbay Xaydarovich
Abdullaeva Shaxzoda
Bulatov Saidaxbor
Ibrayimov Xolboy Ibragimovich
Kamilova Nodira
Karlybaeva Guljaxan
Quronov Maxammadjon
Mamadaliev Abdumajid
Medetova Raushan
Muslimov Narzulla
Murtazaeva Maxfuza
Safarova Roxat
Tojiboeva Xilolaxon
Xakimov Muxabbat
Xodjaev Begzod

The founder: Tashkent State Pedagogical University named after Nizami.

The journal publishes scientific theoretical and methodological articles in Uzbek and Russian languages in the fields of pedagogics, psychology, teaching methods and technologies. The journal has been certified under № 02-004 on the state registration of the mass media from the Tashkent Press and Information Administration as of May 26, 2014 and was awarded the international standard number (ISSN) - 2010-5320 of periodical journals on the basis of the 511/S contract from the National Book Chamber of the Republic of Uzbekistan. The journal has been registered by the Presidium of the Higher Attestation Commission of the Republic of Uzbekistan under № 201/3 as of December 30, 2013.

O‘QUVCHILARNING DARSGA BO‘LGAN MUNOSABATLARINI INNOVATSION KLASTER ASOSIDA O‘RGANISH

Musurmonova Mavluda, *Chirchiq davlat pedagogika universiteti o‘qituvchisi,*
K.Zamidova, *Boshlang‘ich ta’lim fakulteti talabasi*

Annjtatsiya. Maqolada o‘quvchilarning darsga bo‘lgan munosabatlarini innovatsion ta‘lim klasteri asosida o‘rganishning yo‘l-yo‘riqlari, shakl va vositalari to‘g‘risida fikr yuritilib, o‘qituvchilarga tavsiyalar berilgan.

Tayanch so‘zlar: *o‘quvchilar, dars, innovatsion klaster, yaxshi tarbiya topgan shaxs, inson barkamolligi, o‘qituvchilarning qobiliyatlari, ta’lim-tarbiya jarayoni.*

ИННОВАЦИОННОЕ КЛАСТЕРНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ОТНОШЕНИЯ УЧАЩИХСЯ К КЛАССНОЙ КОМНАТЕ

Мавлуда Мусурмонова, *преподаватель Чирчикского государственного педагогического университета,* ***К.Замидова,*** *студентка факультета начального образования*

Аннотация. В статье рассматриваются направления, формы и средства изучения отношения учащихся к уроку на основе инновационного образовательного кластера и даются рекомендации учителям.

Ключевые слова: *ученики, урок, инновационный кластер, высокообразованный человек, личностное совершенство, способности учителей, образовательно-воспитательный процесс.*

INNOVATIVE CLUSTER STUDY OF STUDENTS‘ ATTITUDE TO THE CLASSROOM

Musurmonova Mavluba, *teacher of Chirchik state pedagogical university,*
K.Zamidova, *student of the Faculty of Primary education*

Abstract. The article discusses the directions, forms and means of studying the attitude of students to the lesson on the basis of an innovative educational cluster and gives recommendations to teachers.

Key words: *students, lesson, innovation cluster, well-educated person, human perfection, teachers’ abilities, educational process.*

Kirish. Inson barkamolligi uning ma’naviy dunyosining mukammalligi bilan belgilanadi. O‘z vaqtida yaxshi tarbiya topgan shaxs butun umri davomida qadr-qimmat topadi va go‘yoki o‘zini qimmatbaho boylikka ega bo‘lgandek his qiladi. Yurish-turish madaniyati kishilik jamiyati madaniyatining tarkibiy qismi hisoblanib, uning asosini jamiyatda inson o‘zini qanday tutishi kerakligini belgilab beruvchi hukmron axloq normalari tashkil qiladi. Inson hamma vaqt go‘zallikka va tartiblilikka intilgan, shuning uchun oddiy xalqda ham avloddan-avlodga o‘tib kelgan va odatga aylanib qolgan udumlar hamda yurish-turish qoidalari paydo bo‘lgan va ular xalqlar an’analarida ajoyib tarzda o‘z ifodasini topgan. Yaxshilikka, go‘zallikka intilish insonga xos xislatdir, shuning uchun insonlarning xushmuomala va odobli bo‘lishga intilganligi taajublanarli hol emas.

Asosiy qisim. Respublikamiz mustaqillikka erishganidan so‘ng barcha sohalarda ulkan ijobiy o‘zgarishlar amalga oshirila boshlandi. Shunday xayrli ishlardan biri mamlakatimizda ta‘lim tizimining modernizatsiya qilinishi, uni tarkibiy jihatdan qayta qurish, ta‘lim, fan, texnika va texnologiya, iqtisodiyot va madaniyatning jahon miqyosidagi zamonaviy yutuqlarini hisobga olgan holda ta‘lim dasturlarini o‘zgartirib, yangilab borishni ko‘zda tutadi. Innovatsion texnologiyalarning keng o‘zgartirilishi, chet el sarmoyalari

qo‘lamlarining kengayishi, tadbirkorlikning rivojlanishi, shuningdek, uzluksiz ta’limning fan va ishlab chiqarish bilan integrallashuvi, o‘qituvchilarning qobiliyatlari va imkoniyatlariga muvofiq ravishda ta’limga tabaqalashtirilgan yondashuvning joriy etilishi hamda ta’lim berishning innovatsion pedagogik texnologiyalari, zamonaviy o‘quv-uslubiy majmualarning yaratilishi, o‘quv-tarbiya jarayonining didaktik jihatdan ta’minlanishi ta’lim tizimini takomillashtirishga asos bo‘lmoqda.

Maktab ta’limini rivojlantirish Davlat umummilliy dasturining asosiy tamoyillari va maqsadli vazifalaridan biri – umumiy o‘rta ta’lim maktablari, birinchi navbatda, qishloq joylardagi maktablarni malakali pedagog kadrlar bilan ta’minlash, ular tarkibi sifatini oshirish, o‘qituvchilar tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirishning samarali tizimini yaratish amalga oshirilayotgan rivojlanish va o‘zgartirishlarga asos bo‘lmoqda. Shundan kelib chiqib, ta’lim tizimini rivojlantirish yo‘nalishida amalga oshirilayotgan islohotlar barcha ta’lim muassasalarida ta’lim jarayonini ilmiy asosda tashkil etish va fan va texnologiyalarning yutuqlariga asoslangan metodlardan foydalanish, ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etish va uni amalga oshirishda bilim, ko‘nikma va malakalarni tizimli ravishda rivojlantirish, zamonaviy shaxsiy va kasbiy sifatlarini talab qiladi. Maktablarda eng asosiy va muhim ahamiyat kasb etuvchi funksiyalardan biri – bu ta’limning sifatli salohiyati va ta’lim-tarbiya jarayonining samaradorligida tarbiyaviy munosabatlardir.

Ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etish va uni amalga oshirishda, o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘zaro ma’lum bir belgilangan munosabatda bo‘ladilar, bu munosabatlarni iqtisodiy, siyosiy va boshqa munosabatlardan farqli ravishda tarbiyaviy munosabatlar deb ataymiz. Ana shu tarbiyaga mas’ul bo‘lgan bir qator shaxslar borki, ular faoliyatidagi jiddiy kamchilik va nuqsonlar ta’lim jarayonini samarali tashkil etish va o‘quvchilar bilim, ko‘nikma va malakalarni davlat ta’lim standartlari darajasida egallashda, yangi O‘zbekiston sharoitida barkamol shaxslarni tarbiyalashda muammo bo‘lib qolmoqda. Olib borilgan ilmiy-metodik tadqiqotlarimiz samarasi o‘laroq, ana shu kemtiklikni to‘ldirish, ya’ni oila, ta’lim muassasasi, mahalla, yoshlar tashkilotlari, huquqni himoya qiluvchi organlarning hamkorlikdagi ishlari o‘zining ijobiy natijasini berishi ilmiy-metodik jihatdan isbotlandi.

Darsga salbiy munosabatdagi bolalarning o‘ziga xos xarakter va xususiyatlari o‘rganib chiqilib, ta’lim-tarbiya jarayonida ularga tizimli ravishda ta’sir etishning yo‘l-yo‘riqlari shakllantirildi.

Muammo shundaki, tarbiyasi qiyin bo‘lib qolish sabablari, balog‘atga etishda o‘smirlarning o‘ziga xos psixologik holati, shaxsning fazilatlarini tarkib toptirishdagi asosiy nuqsonlar, o‘smirlarning tipologik xususiyatlari, o‘smirlarning «tarbiyasi qiyin» bo‘lib qolish sabablari, ularni keltirib chiqaruvchi omillar va psixik holatidagi nuqsonlari, bilim olish faoliyatidagi kamchiliklari hamda bu muammolarni bartaraf etishda nimalarga e‘tibor berish kerakligi haqida tavsiyalar berilgan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 27 iyuldagi PQ-3152-sonli Qarori bilan Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti tashkil qilingan edi. Qaror bilan institutga viloyatdagi maktabgacha, maktab va maktabdan tashqari ta’lim muassasalarining tarbiyachilar, boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari, ayniqsa, aniq fanlar va chet tillari bo‘yicha o‘qituvchilarga bo‘lgan ehtiyojlarini qondirish, tumanlar va qishloq joylaridagi ta’lim muassasalarini yuqori malakali pedagog kadrlar bilan ta’minlash hamda xalqaro standartlar darajasiga mos oliy ma’lumotli pedagog kadrlar tayyorlash vazifasi yuklatilgan. Mazkur vazifalardan kelib chiqib bugungi kunda institut o‘zining asosiy strategik yo‘nalishlari va rivojlanish konsepsiyasini ishlab chiqdi.

Toshkent viloyati ta’lim tizimida mavjud kamchiliklarni o‘rganish va ularning tahlili shuni ko‘rsatdiki, pedagogik ta’lim yo‘nalishlarini muvofiqlashtirish, istiqbolni rejalashtirish, ta’lim bosqichlari o‘rtasidagi aloqa va integratsiyaning sustligi, ta’lim subyektlari faoliyatidagi tarqoqlik hududda pedagog kadrlarga bo‘lgan ehtiyojning qondirilmasligi va ta’lim sifatining

pasayishiga sabab bo‘lgan. Shundan kelib chiqqan holda institut Toshkent viloyatida pedagogik ta’lim innovatsion klasterini yaratish bilan bog‘liq yangi tizimni o‘zining ustuvor strategik yo‘nalishi sifatida belgilab olinib, institut professor-o‘qituvchilari tomonidan shu tizim asosida muayyan ishlarni amalga oshirmoqda. Xususan, «Boshlang‘ich ta’lim metodikasi» kafedrasi professor-o‘qituvchilari Chirchiq shahridagi 14-umumiy o‘rta ta’lim maktabi pedagogik jamoasi bilan ota-onalar, mahalla va boshqa jamoatchi tashkilotlar bilan hamkorlikda o‘quvchilarda darsga ijobiy munosabatni shakllantirish, salbiy munosabatlarni oldini olish, tashxislash va korreksiyalash yo‘nalishida ishlamoqda.

Ma’lumki, pedagogik ta’limning jamiyat barqaror rivojlanishidagi yuqori ijtimoiy ahamiyatidan kelib chiqqan holda zamonaviy talablar, tizimdagi muammolar va ularni hal qilishda fan va ta’lim bo‘g‘inlari o‘rtasidagi aloqadorlikni ta’minlash uzluksiz pedagogik ta’limni klaster rivojlanish tizimiga o‘tkazish zaruratini taqozo etmoqda.

Pedagogik ta’lim innovatsion klasteri uzluksiz ta’lim tizimidagi barcha ta’lim turlari, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlari, amaliyot bazalari, ilmiy va ilmiy-metodik tuzilmalarning bir butunligi bo‘lib, ularning birgalikdagi vazifalar taqsimlangan faoliyati pedagogik ta’lim tizimini sifat jihatidan yangi darajaga ko‘tarish imkonini beradi. Binobarin, klasterning asosiy maqsadi – o‘z tarkibiga kiruvchi ta’limiy-ilmiy-innovatsion salohiyatni nafaqat yuqori fuqarolik va kasbiy layoqatlilik darajasi bilan, balki raqobatbardoshligi, yangiliklarni qabul qila olish qobiliyati, yangi ta’lim dastur va texnologiyalarini loyihalash hamda amalga oshira olish qobiliyatiga ega zamonaviy ta’lim mutaxassislarini tayyorlash uchun birlashishlan iboratdir. Bizning urinishlarimiz ham ana shu muammolarga yechim topish uchun qilingan sa’y harakatdir.

Muammoning yechimini hal qilish uchun tadqiqot ishimizni uchta dolzarb masalaga bo‘lib o‘rgandik, xususan:

Birinchi yo‘nalishida, tarbiyasi qiyin bo‘lishning ijtimoiy, pedagogik va psixologik sabablarini aniqlash va bartaraf etish yo‘llarini izlash, pedagogik va metodologik asoslarini kuchaytirishga asoslangan.

Darsga salbiy munosabatdagi maktab o‘quvchilariga pedagogik-psixologik yondashuvlar asosida maslahatlar ta’siri ostida munosabatlarini ijobiy tomonga burish, egallashi lozim bo‘lgan bilim, ko‘nikma va malakalarini faollashtirish orqali natijaga erishish.

Tadqiqotning ikkinchi yo‘nalishida, psixologik xizmat va tarbiyasi qiyin yoshlarning o‘ziga xos xususiyatlari va tarbiyasi qiyin yoshlarni tarbiyalash masalasi o‘rganib chiqilgan.

Uchinchi yo‘nalishida, darsga salbiy munosabatdagi bolalar bilan ishlash va ularning xatti-harakatlari qay darajada ekanligini aniqlash mumkinligi ko‘rsatilgan. Shunga ko‘ra, ular bilan qanday muomalada bo‘lish kerakligi to‘g‘risida tavsiyalar yoritib berilgan. Bu ishlar odatda uyda ota-onaga, maktabda psixolog, o‘qituvchilarga yuklatiladi. Psixolog bolani doimo nazorat qilib unga ibratli mashqlar orqali muntazam ravishda shug‘ullanib borishi haqida metodik tavsiyalar berilgan.

Xulosa. «Maktab laboratoriyasi» sifatida olingan maktab pedagogik jamoasi bilan olib borilgan o‘zaro hamkorlik (klaster – bir maqsad yo‘lida tarmoqlarning birlashishi) o‘zining ijobiy natijalarini bermoqda.

Adabiyotlar:

1. Muxamedov G‘.I., Xo‘jamqulov U.N. Pedagogik ta’lim innovatsion klasteri: Ilmiy risola. - Chirchiq, 2019. - 90 b.

2. Musurmonov R., Musurmonova M. O‘quvchilarning darsga bo‘lgan munosabatlarini klaster usulida o‘rganish: O‘quv-metodik qo‘llanma. - T.: «MALIK PRINT CO», 2022. - 145 b.

3. To‘raeva O. Oilaviy munosabatlar psixologiyasi. - T., 1994.

Xusnetdinov U.I.
Qoraqalpog‘iston respublikasi talaba yoshlarida ekologik madaniyatni shakllantirsh g‘oyasining rivojlantirish yo‘llari.....171
Musurmonova M., Zamidova K.
O‘quvchilarning darsga bo‘lgan munosabatlarini innovatsion klaster asosida o‘rganish.....177
Qarshiboeva X.K.
Xalqaro baholash dasturlari O‘zbekiston ta’lim tizimida.....180
Sultanov T.M.
Boshlang‘ich ta’limda ilk pedadodik tushuntirishlar va asosiy muhim jaihatlar.....183
Tashpulatova D.M.
«Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi»da boshlang‘ich ta’limning o‘quv fanlarini integratsion o‘qitishni takomillashtirish masalasi.....187
Kenjayeva Z.T.
Xarbiy diskursning mohiyati va mazmuni.....190
Muratova M.O‘
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda hayot xafsizligini madaniyatini shakllantirshning pedagogik shart-aharoitlari.....193
Joldasova K.J.
Malaka oshirish jarayonini informal ta’lim yondashuvi asosida takomillashtirish metodologiyasi.....196
Dadayeva O.Y.
Oliy ta’lim muassasalari professor-o‘qituvchilarini kasbiy saralashning dunyo universisetlari amaliyotidan.....199
Nasrullayeva F.A.
O‘quvchilarning texnik ijodkorligini shakllantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish.....203
Baxronova A.I.
Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini o‘quvchilarda ongli intizomni tarkib toptirishga o‘rgatish usullari 206
Xaydarova M.D.
Zamonaviy ta’lim tizimida individuallashtirish tajrivasi.....210
Naymova Z.Q.
Xalq ertaklari va ularning o‘ziga xos tarbiyaviy xususiyatlari.....214
Sayliyeva M.
Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining buyodkorlik ko‘nikmasini shakllantirish.....218
Муродов Н.О.
Педагогический менеджмент как особый вид управленческой деятельности.....221
Dasanova G.A., Ilxanova A.K.
Mustaqil ta’lim asosida talabalarda axborot madaniyatini shakllantirish xuxusiyatlari.....226
Esanova K.I.
Abu Nasr Farobiyning «Fozil odamlar shahri» asari – bugungi kun yoshlarining ma’naniyat maktabi sifatida.....229

GUMANITAR VA IJTIMOIY FANLAR TA’LIMI

Нурманов А.Т., Каримова З.О.
Объём и содержание научного понятия «языковая картина мира».....232
Лапковская Е.Н.
Сетевые учебные проекты как средство формирования общекультурных компетенций будущих педагогов.....236
Холмуродова Д.Х.
Основы обучения аудированию на начальном этапе обучения.....241
Duysabayeva D.U.
Lingomadaniy kompetentlikni shakllantirishda dialektologik amaliyotning ahamiyati.....244
Xamidova N.Yu.
Fransuz titlidan o‘zbek tiliga tarjima qilish jarayonida transformatsiyalardan foydalanish.....249
Dadamirzayeva G.A.
Ikkinchi jahon urushidan keyingi yillarda Andijon viloyati kooperativlarining keng iste’mol mollarini ishlab chiqarishdagi roli.....252
Jabborova O.M.
Boshlang‘ich ta’lim jarayonida gumanitar fanlarni o‘qitishning innovatsion tajribalari.....256
Ismatov
Talabalar ijtimoiy faolligini oshirish – jamiyat rivojining omili sifatida.....260
Sagdullayev P.K.
Bo‘lajak o‘qituvchilarning til kompetensiyalarini oshirishda raqamli texnologiyalarning o‘rni.....265
Ескараева Г.Б.
О формировании лингвокультурологической компетенции студентов-узбеков на основе русских народных сказок.....269
Саратова З.Б.
Научное сотрудничество между Узбекистаном и Турцией в годы независимости.....273

TABIIY FANLAR TA’LIMI

Artikbayeva Z.A.
Yoshlarda ekologik ta’lim-tarbiyani shakllantirishda kompetensiyaviy yondashuvdan foydalanish.....276
Fayziyeva M.R.
Ta’limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning o‘ziga xos xususiyatlari.....279
Yakubov J.N.
Umumta’lim maktablarida shaxmatni o‘qitishning talab va tamoyillari.....280
Umarov X. A.
Ta’lim va amaliyot uyg‘unligi talabalarni ish bilan ta‘minlash vositasida: sondagi muammolar va yechimlar 287
Siddiqov Z.X.
Modul bilan berilgan funksiyalar grafiklarini yasash orqali talabalar matematik kompetentligini o‘stirish metodikasi.....290
Umarova Z.A.
Media va axborot savodxonligini oshirishda mediaresurslardan foydalanishning roli.....295
Umarova F.A.
Oliy ta’lim tizimida ta’lim samaradorligini oshirishda ilg‘or usullar va raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-amaliy asoslari.....299
Абидова С.А.
Эффективность использования цифровых технологий для совершенствования методики преподавания зоологии беспозвоночных (на примере использования Quiz bot).....303
Abiyev R.B.
Oliy pedagogik ta’limda oliy matematika fanining analitik geometriya modulini o‘qitishning metodik jihatlari.....307
Атабаева Ш.Р.
Развитие у студентов программных компетенции на занятиях «Компьютерное моделирование».....310

SAN’AT VA JISMONIY MADANIYAT TA’LIMI

Режаметова Н.И.
Этнокультурные аспекты дошкольного музыкального образования и воспитания.....314
Beknazarov X.Q.
Bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining musiqiy kompetenligini rivojlantirishda ixtisoslik fanlarining ahamiyatu.....317
Abdullayev Ya.M.
Yuqori sinf o‘qituvchilarida milliy xalq harakatli o‘yinlarini qo‘llash usullari va vositasi.....322